

محلۀ دوخواهران نهاوند (۲)

آیت صالحی^۱

رئیس هیئت مدیره‌ی «انجمن نگین سبز»

نمای دیگری از محلۀ دوخواهران نهاوند (عکاس: آیت صالحی، ابوالقاسم سیفی)

۱- «انجمن نگین سبز» دوخواهران با هدف شناخت و معرفی و احیای موارث فرهنگی و رسیدگی به امور اجتماعی و رفاهی، آموزشی و ورزشی محلۀ دوخواهران فعالیت‌هایی را آغاز کرده است. آقای صالحی علاوه بر این مسئولیت، رابط انجمن دیگری به نام «انجمن امید» نیز هست. این انجمن زیر نظر بهزیستی شهرستان نهاوند در زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و آموزشی فعالیت دارد. امیدواریم در آینده شاهد به ثبوت رسیدن رسمی این «انجمن‌ها» و ارتقای کمی و کیفی آن‌ها در محلۀ دوخواهران باشیم و گزارش فعالیت‌های مستند آنان را به اطلاع خوانندگان فرهنگان برسانیم. «فرهنگان»

موقعیت جغرافیایی :

محلّه‌ی دوخواهران که بین دو تپه‌ی چقا و قلعه (قلعه‌ی یزدگرد سوم) قرار دارد از شمال به کوچه‌درازه، از شرق به میدان و بازار پای قلعه (پاقلا) از جنوب به امامزاده مهدی (کوچه‌ی کلیمی‌ها) و از غرب به تپه‌ی چقا واقع شده است.

این محلّه شامل سه بخش است؛ شمالی: قلعه نو (قلائُ نووه)، جنوبی: چال اولاد و کوچه‌ی شیخ محمدخان و مرکزی: امامزاده دو خواهران و کوچه‌های اطراف آن. هم‌اکنون کوچه‌های این محلّه به نام شهدای انقلاب و دوران دفاع مقدس نام‌گذاری شده‌اند.

پیشینه‌ی تاریخی :

متأسفانه، به دلیل این که در این محلّه کاوشگری و بررسی کارشناسانه به عمل نیامده است، قدمت تاریخی آن به‌طور دقیق مشخص نیست ولی، از آن‌جایی که از قدیم الایام محلات دوخواهران و پای قلعه جزء نقاط مرکزی و مرتفع شهر بوده‌اند، برخی از علمای تاریخ قدمت محلّه را به دوره‌ی مادها نسبت داده‌اند. آثار به‌دست آمده از محلّه‌ی دوخواهران نیز، که به‌طور اتفاقی توسط اهالی محل کشف شده، حاکی از آن است که این محلّه مرکز حکومت سلوکیان بوده و یادآور دوره‌ی عظمت و تمدن آنان است.

معبد لائودیسه (لائودیکه) :

معبد لائودیسه در دوره‌ی سلوکیان به فرمان آنتیوخوس سوم حکمران مقدونی (۲۲۲ - ۱۸۷ ق. م) بنا گردید. این حاکم بر خلاف حاکمان قبلی (آنتیوخوس اول و دوم) که موجبات ضعف و تجزیه‌ی دولت مقدونیه را فراهم آورده بودند، به زودی توانست با

شمّ قوی سیاسی و با اقتدار و استبداد ضعف‌ها را جبران کند و حکام ولایاتِ مختلف را مطیع خود سازد آرامش نسبی ایجاد نماید.

نمایی از محله‌ی دوخواهران (معبد در این جا قرار داشته است).

در سایه‌ی این تدابیر بود که حاکم سلوکی (میندموس) از سوی وی در نهاوند گماشته و مستقر شد و مأموریت یافت این معبد را نیز احداث کند. آنتیوخوس با این اقدام، زمینه‌ی پرستش همسر خود «ملکه‌ی لائودیسه» را در معبد نهاوند فراهم ساخت. این امر مبتنی بر این بود که پادشاهان مقدونی خود را خدا یا جانشین خدا می‌دانستند و مردم عادی و رعایا را وادار می‌کردند آنان یا یکی از اعضای خانواده‌ی آنان را پرستش کنند.

معبد لائودیسه‌ی نهاوند دهکده‌ها و مزارع وسیعی به صورت موقوفه داشته‌است. در این معابد خوانندگان، نوازندگان، خدمتکاران و روحانیون درباری، به تناسب وظایف خود مشغول به کار بودند و مخارج آن‌ها از طریق موقوفات یاد شده تأمین می‌شد.

سند گویای این مجموعه سنگ نوشته‌ای است که در سال ۱۳۲۲ خورشیدی به‌طور اتفاقی از منزل یکی از ساکنان محل به نام رحیم آب سالان در این محله پیدا شد. هم‌اکنون این کتیبه زینت‌بخش تالار موزه‌ی ایران است. این کتیبه، که مربوط به حدود بیست و دو قرن پیش است (۱۹۳ قبل از میلاد)، در ۳۲ سطر به خط یونانی قدیم در روی سنگی به ابعاد (۸۵×۴۶) نقش شده است. محتوای آن عبارت از عناوین و اختیاراتی است که شاه نام‌برده به ملکه و خواهر خود لائودیسه اعطا کرده است.

از جمله آثار دیگری که در این محله پیدا شده مجسمه‌های مفرغی هرمس، آتناپارتوس و زنوس (خدای خدایان) است. هم‌چنین سرستون‌های موجود در خانه‌های پای قلعه (پاقلا)، ته ستون موجود در جوراج و نیم ستون موجود در بازار سنگ میل و ... حاکی از حضور و استمرار حکومت سلوکیان در این محله بوده‌است.

اخیراً (سال ۱۳۸۴) آقای دکتر رهبر، از باستان‌شناسان ایران، در محله دوخواهران ضمن حفاری‌هایی به تحقیقاتی پرداخته‌اند. امیدواریم نتایج بررسی‌های ایشان ما را با واقعیت‌های گذشته‌ی تاریخی این محله بیش‌تر آشنا کند. از طرفی علت پراکندگی سنگ‌ها و سرستون‌های معبد، یکی تخریب معبد در طول تاریخ و دیگر حوادثی چون سیل بوده است.

تعدادی از این ستون‌ها در منازل قدیم این محله به کار گرفته شدند و تعدادی دیگر در مسجد حاج آقا تراب، که در دوره‌ی قاجار احداث شده به کار رفته است. با

انقراض سلوکیان نام لائودیسه نیز به فراموشی سپرده شد و در دوره‌های بعد این منطقه تفریح‌گاه پادشاهان و حکمرانان مختلف گردید. به هر حال آب و سرسبزی و چشم‌انداز این منطقه از گذشته تا به امروز موجب تداوم زندگی برای ساکنانش بوده است.

جایگاه اعتقادی :

وجود امامزاده دوخواهران در این محله و انس و الفت دیرینه‌ی ساکنان با این مکان مقدس موجب تقویت ارادت و علاقه‌مندی آنان به اهل بیت (ع) شده است و وجه تسمیه‌ی این محله به نام «امامزاده دوخواهران»، حاکی از وجود چنین ارادت‌ی است. گفته می‌شود - البته جای تأمل و تحقیق دارد - این دو، دختران امام موسی بن جعفر (ع) و خواهران امام رضا (ع) هستند، که هنگام عبور آن حضرت (ع) از نهاوند، وفات یافته و در این محله مدفون شده‌اند.

امامزاده دوخواهران (عکاس: آیت‌الله صالحی، ابوالقاسم سیفی)

مردم این محله ، توجهشان، بعد از شاهزاده محمد (ع) به این امامزاده بیش از امامزاده‌های دیگر شهرستان است و این حرمت و ارادت آنان ریشه در عمق و محبت به اهل بیت (ع) دارد ، هرچند امامزاده بودن آن دو برایشان اثبات نشده باشد.

ساختمان این آرامگاه، کوچک و از دو اتاق تو در تو به مساحت تقریبی پنجاه متر مربع تشکیل شده و با وجود کوچکی و توسعه نیافتگی‌اش، دارای جاذبه‌ی روحانیت خاصی است. برای ورود به اتاق اول که در قدیم به کفش کن آرامگاه معروف بود، هفت پله‌ی سنگی تعبیه شده است. روبه‌روی آرامگاه درخت تنومندی وجود داشته که متأسفانه از بین رفته است. بعد از انقلاب اسلامی اتاق کفش کن مرمت گردید. سمت غربی امامزاده به سقاخانه معروف است و روبه‌روی آن یک قبرستان قدیمی بوده ، که مرحوم علی‌اکبر شهبازی به همت اهالی این محله ، آن را به جایگاه هیئت حسینی دوخواهران تبدیل و تأسیس نمود.

پیشینه‌ی اقتصادی :

وجود رودخانه‌ها، چشمه‌ها و سراب‌های فراوان و هم‌چنین زمین‌های مساعد ، منطقه‌ی نهاوند را از گذشته‌های دور تاکنون به قطب کشاورزی و باغداری ساخته است و مردم ساکن در شهر مستقیم و غیر مستقیم از چنین قابلیت‌های اقتصادی برخوردار بوده‌اند. از جمله محله‌ی قدیمی و مرکزی شهر ؛ یعنی دوخواهران چنین پیشینه‌ای دارد، حتی در کنار این فعالیت‌ها دامداری هم رونق خاصی داشته است، که بعدها به منظور رعایت مسائل بهداشتی و زیست محیطی و اقتضای شهرنشینی محدود گردیده است .

علاوه بر این‌ها عده‌ای دیگر در قدیم به شغل سنگ تراشی (حجاری) اشتغال داشتند. نزدیکی این محله با معدن چقا موجب توسعه‌ی این شغل برای اهالی شده بود. از جمله سنگ‌تراشان معروف دوخواهران می‌توان از مرحوم حیدر پاروند، مرحوم اصغر صالحی، مرحوم اسکندر خراسانی و مشهدی اصغر پاروند نام برد. با توجه به نقل قول بزرگان محله، بعضی افراد نیز به شغل کاریابی (عصاری) و روغن‌گیری دانه‌های روغنی مانند کنجد و خشخاش می‌پرداختند و کسب درآمد می‌کردند. عده‌ای هم اکنون در مشاغل فرهنگی، خدماتی و اداری انجام وظیفه می‌کنند.

موقعیت فرهنگی :

اطلاعات ما درباره‌ی میراث فرهنگی و تاریخی نهاوند، از جمله آثار دوره‌ی سلوکیان و بعد از آن (مجسمه‌ها، کتیبه‌ها و ...) بسیار ناچیز است. امیدواریم به همت سازمان میراث فرهنگی، اداره‌ی فرهنگ و ارشاد اسلامی و سایر نهاد و شخصیت‌های صاحب‌نظر، همشهریان گرامی با این حقایق تاریخی آشنا شوند.

در دوره‌ی قاجاریه، هم‌زمان با احداث مدارس جدید به سبک غربی در سراسر کشور، دو مدرسه در اطراف محله‌ی دوخواهران به نام‌های دبستان «بدر» و «اتحاد» تأسیس و راه‌اندازی شد. ولی متأسفانه این مدارس به مرور زمان تخریب و متروکه شدند. تحصیل کرده‌های دانشگاهی فراوانی از همشهریان از این دو دبستان برخاسته‌اند. بی‌شک در این منطقه استعدادها و قابلیت‌های فراوانی زیانزد خاص و عام بوده‌است.

از این محله شخصیت‌های علمی و برجسته‌ای مانند دکتر عزیزالله بیات و دکتر ابوتراب بیات^۱ و هم‌چنین دانشگاهیان و حوزویانی مانند دکتر علی اکبر افراسیاب‌پور، حجت‌الاسلام علی افراسیابی و قضاتی نظیر حجج اسلام حاج شیخ حسن زمانی و محمد صادق شهبازی و نعمت حبیب‌وند برخاسته‌اند که نمونه‌ای از مفاخر فرهنگی و علمی این محله هستند و موجب افتخار و سربلندی شهر و کشورند.

موقعیت سیاسی و اجتماعی

این محله از لحاظ سیاسی دارای مردمی آزاد اندیش، ظلم ستیز و معتقد به حق تعیین سرنوشت خویش است و با حکومت‌های استبدادی در دوره‌های مختلف قبل از انقلاب به مبارزه برخاسته‌اند. نمونه‌ی بارز این مبارزه‌ی مردمی علیه رژیم استبدادی پهلوی بود و مردم این محله نقش مؤثری در پیروزی انقلاب داشته‌اند. سند گویای آن شهدای گروه ابوذر نهاوند است که بعضی از آن شهیدان از جمله شهید ماشاءالله سیف و حجت عبدلی از این محله برخاسته‌اند.

هیئت حسینی دوخواهران در این آگاهی بخشی انقلابی دارای نقش مؤثر بوده و در فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی، حرکتی فعال و مستمر داشته و دارند و در هشت سال دفاع مقدس جوانان محله در جبهه و در سطح فرماندهی (آقایان عباس مال میر، اکبر شهبازی،) تلاش فراوان کرده‌اند.

۱- در مصاحبه‌ی با آقای دکتر بیات - بخش قبلی بعضی شخصیت‌های برخاسته از خاندان بیات معرفی شده‌اند. «فرهنگان»

نارسایی‌ها :

مردم محله در عین حال مشکلات زیادی دارند که به مواردی از آن‌ها اشاره می‌شود:
الف : نبود کانون‌های فرهنگی موجب شده مردم این محله و مهاجرین از مسائل فرهنگی اسلامی بیگانه شوند و به آسیب‌های اجتماعی ناشی از این بیگانگی دچار گردند.

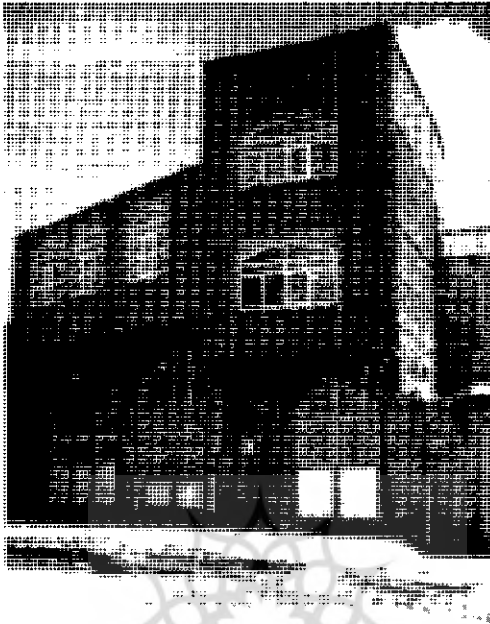
ب : بافت‌های فرسوده و قدیمی این محله معضلی است که باید به طور جدی حل شود.

ج : فقر مادی و بیکاری در محله موجب شده بعضی از جوانان در معرض اعتیاد به مواد مخدر قرار گیرند.

د : موقعیت فیزیکی منطقه نقطه‌ی امنی را برای قاچاقچی مواد مخدر به وجود آورده است.

هـ : امکانات رفاهی و ورزشی در این منطقه بسیار کم است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

زینبیه‌ی دوخواهران (عکاس: آیت صالحی، ابوالقاسم سیفی)

پیشنهادها:

- ۱- حمایت و تقویت تشکل‌های مردمی توسط دولت؛ به ویژه در مناطقی که در معرض آسیب‌های اجتماعی است.
- ۲- بازسازی بافت‌های فرسوده‌ی کم درآمدها، که حتی قادر به پرداخت اقساط نیستند، تحت پوشش حمایتی دولت قرار گیرد.
- ۳- نمایشگاه‌های فرهنگی و هنری شهر را در این محلات برگزار نمایند.
- ۴- کارگاه‌های تولیدی و صنعتی به صورت سهام عام و با مشارکت مردم در این منطقه احداث شود.